

Indhegning af ruinområdet i Igaliku

Rapport om feltarbejde fra d. 23. juli – 9. august 2011

Georg Nyegaard

Nunatta Katersugaasivia Allagaateqarfialu

Indledning

Grønlands Nationalmuseum & Arkiv indledte i 2010, i samarbejde med Kommune Kujalleq, et renoveringsprojekt ved ruinerne af det norrøne romersk-katolske bispesæde i Igaliku. Arbejdet det første år bestod i nedklipping af vegetationen på ruinområdet, som i mange år har ligget uplejet og stærkt tilvokset af græs og marehalm. Desuden blev der foretaget en gennemgang af de enkelte ruiner med henblik på at give forslag til kommende tiltag mht. synliggørelse og restaurering af disse. Dette arbejde er beskrevet i rapporten: *Pleje og synliggørelse af norrøne ruiner i Igaliku. Rapport om feltarbejde fra 11. – 20. august 2010* (Grønlands Nationalmuseum & Arkiv 2010).

Da det vil kræve mindst 2 – 3 årlige nedklipninger at holde vegetationen på ruinområdet i ave, blev det i rapporten foreslået, at man i stedet indhegner det centrale ruinområde og i fremtiden lader nogle få græsse på området om sommeren. Der blev indsendt en ansøgning herom til Kommune Kujalleq, som d. 9. maj 2011 fremsendte en arealtilladelse til opsætning af et hegn. Desuden indvilgede man i et fortsat samarbejde om projektet.

Feltsæsonen 2011

Feltarbejdet varede fra d. 23. juli – 9. august og fandt sted som et samarbejde mellem Nunatta Katersugaasivia Allagaateqarfialu og Kommune Kujalleq. Sidstnævnte finansierede halvdelen af udgifter til materialer samt deltagelsen af to arbejdsfolk fra Igaliku.

Bemanding

Følgende personer deltog i arbejdet på de nævnte dage – hvor intet andet er nævnt er der tale om hele arbejdsdage (8.30 – 16.30):

Såle Aronsen (SA), Igaliku

D. 25/7 – 28/7, 1/8 (8.30-12), 2/8 – 5/8, 8/8 – 9/8.

Vittus Dahl (VD), Igaliku

D. 26/7 – 28/7, 29/7 (8.30-12), 1/8 (8.30-12), 8/8 – 9/8.

Hans Kapel (HK), arkæolog

D. 23/7 – 8/8 (eksklusive rejsedage)

Georg Nyegaard (GN), arkæolog, NKA

D. 23/7 – 9/8 (eksklusive rejsedage)

Arbejdsprogram

- opsætning af hegn omkring det centrale ruinområde
- flytning af det nordlige stengærde i haven (Have C), som overlejrer noget af væggen af den store kostald på den sydlige del af ruinområdet (ruin nr. 9)
- nedklipping af vegetationen på ruinområdet med de to buskryddere indkøbt i 2010

Logbog for feltarbejdet:

Lørdag d. 23. juli

HK og GN mødes om formiddagen i Igaliku og indkvarteres på Bygdehotellet. Gennemgang og udstikning af hegnstracéet påbegyndes. Der træffes aftale med færeholder Hans Jørgen Simonsen om de kommende dages arbejde. Materiellet der opbevares i brandstationen gennemgås.

Søndag d. 24. juli

Der tages kontakt til Stine Egede - bruger af have C, der ligger ved den store kostald på ruinområdet sydlig del (ruin nr. 9). Hun orienteres om vore planer om at flytte gærdet på havens nordlige side 2 – 3m i sydlig retning, så det kommer til at ligge uden for ruinen. Stedet besigtiges og der opnås enighed om ændringen. Gennemgang og markering af hegnstracéet fortsættes.

Mandag d. 25. juli

Udlevering af materialer fra Poda Hegn hos Pilersuisoq i Igaliku. Kontakt til Kommune Kujalleq, da ansættelsen af Såle Aronsen og Vittus Dahl formeldt set endnu ikke er på plads. Teknisk chef Jan Kjær bekræfter telefonisk ansættelsen af de to. Fåreholder Hans Jørgen Simonsen transporterer hegnspæle og trådruller fra havnen til ruinområdet. Han låner os desuden en rørhammer og en forhammer. Materialerne pakkes ud og nedhamring og nedgravning af pæle starter i ruinområdets nordvestlige hjørne.

Tirsdag d. 26. juli

Der graves huller til store hjørnepæle og nedhamres 32 stk. af de mindre pæle langs ruinområdets vestlige side, dvs. strækningen fra domkirkens indgang til den store kostald i den sydlige del af ruinområdet.

Onsdag d. 27. juli

Stengærdet til have C som ligger ind over den sydlige langvæg af den store kostald (ruin nr. 9) nedtages og genopføres ca. 2,5m sydligere. Pæle nedgraves og nedhamres langs sydsiden af ruinen af den store kostald.

Torsdag d. 28. juli

Der sættes hegnspæle på strækningen fra den store kostalds østgavl, langs en del af kostaldens nordside og videre mod nordøst mod ruin nr. 12, til området overfor brønden (ruin nr. 15) og bygdens vandhus.

Fredag d. 29. juli

To store stolper til en bred låge i hegnet overfor vandhuset nedgraves. Pæle nedhamres på strækningen videre til ruinområdets nordøstlige hjørne, dvs. til området øst for ruin nr. 14. En større moderne stendynge der ligger på og langs den nordlige langside af ruin nr. 14 fjernes, så hegnet kan løbe langs ruinen i lige linje.

Lørdag d. 30. juli

Rækken af pæle fra det nordøstlige hjørne af ruin nr. 14 til kirkegårdsdigets nordøstlige hjørne hhv. hamres i og graves ned. Der træffes aftale med den ene af brugerne af have A (ved Kong Amos tidligere hus), som er på besøg fra Narsaq.

Søndag d. 31. juli

Fridag

Mandag d. 1. august

Stor stolpe til mindre låge ved siden af den brede låge overfor vandhuset nedgraves. To store stolper til låge nord for kirkegårdsdiget nedgraves. Pæle nedhamres langs nordsiden af kirkegårdsdiget.

Tirsdag d. 2. august

Der træffes aftale med den anden bruger af have A, Angu Simonsen. Det gamle hegn på de to sider af have A, der vender ud mod ruinområdet, tages ned. De gamle pæle erstattes af nye og der sættes nyt trådnæt op. De sidste pæle i ruinområdets nordvestlige hjørne hamres ned. HK finder på en brugbar løsning mht. opstramning af trådnæt.

Onsdag d. 3. august

Det nye hegn på de to sider af have A gøres færdigt. Der anbringes en stolpe til ny låge på havens vestlige side. Opsætning af trådnæt på strækningen fra have A til den store stalds østgavl (ruin nr. 9). Fåreholder Hans Jørgen Simonsen slår græsset på arealerne omkring ruinområdet, så vi uhindret kan sætte trådnæt op på den resterende del.

Torsdag d. 4. august

Der sættes trådnæt op fra østgavlen af den store kostald (ruin nr. 9) til nordsiden af det nordlige staldkompleks (ruin nr. 14). Trådnæt som dækker 45 pælemellemrum sættes op. Der træffes aftale med Vittus Egede om hjælp af maskinkraft til at flytte en større sten.

Fredag d. 5. august

Vittus Egede møder kl. 7 med en rendegraver og hjælper med flytningen af en større sten, der ligger i vejen for hegnet nord for kirkegårdsdiget. Desuden trækker han en nedhamret pæl op, som var flækket på langs. Der sættes tråd op fra ruin nr. 14 og frem til det punkt, hvor vi startede i ruinområdets nordvestlige hjørne.

Lørdag d. 6. august

Der genetableres en ny indgang til have A på dennes vestlige side til afløsning for den nedlagte på østsiden. Det opsatte hegn går efter og der strammes op flere steder. Nogle mindre fordybninger i overfladen under hegnet fyldes op med sten. Der bygges en stende – dvs. en overgang – af træ ved det sted, hvor Angu Simonsen plejer at krydse ruinområdet når han går til butikken. Materialet til denne købes hos Elisabeth Blidstrand.

Søndag d. 7. august

Trådnettet strammes fortsat op flere steder og fordybninger under trådnettet fyldes op med sten. Der samles affald op på begge sider af hegnet.

Mandag d. 8. august

Der træffes aftale med tømrermester Jens Nørbæk om opsætning af låger i hegnet i maj 2012. Der klippes græs i ruinområdet og omkring Anders Olsen-mindestenen med de to buskryddere. Værktøj udlånt af Hans Jørgen Simonsen leveres tilbage. Der laves en markering af indgangen til ruinområdet nord for kirken. HK rejser efter arbejdsdagens ophør til Igaliku Kujalleq.

Tirsdag d. 9. august

Der klippes græs i ruinområdet. Der træffes aftale med fåreholder Hans Jørgen Simonsen om opsætning af vandingsanlæg til får på ruinområdet i maj 2012. Værktøj samles og de to buskryddere anbringes i "Brandstationen" efter at være rengjort og tømt for benzin.

Onsdag d. 10. august

GN rejser til Nuuk.

Hegnet

På plantegningerne fig. 1a og b er hegnets forløb omkring ruinområdet indtegnet. I forhold til den godkendte arealansøgning er lågen på nordsiden flyttet fra det nordvestlige hjørne længere mod øst. Desuden placeres på østsiden, lige overfor bygdens vandhus, både en bred låge (længde: 360cm) og kortere låge (længde: 120cm) ved siden af hinanden.

Hegnet har en samlet længde på ca. 510m, og indhegner et areal på ca. 8700m². Det består af i alt 133 pæle af egetræ, anbragt i gennemsnit i lidt under fire meters afstand, og et 120cm højt trådnet. Sidstnævnte har producentens betegnelse "Supernet, 120cm/10/30" og blev leveret i ruller af 100m. Pælene findes i to udgaver. Dels 109 stk. med en diameter på 10cm og en længde på 200cm, og dels 24 stk. af en kraftigere type, beregnet til hjørner, med en diameter på 16cm og en længde på 220cm.

Forberedende arbejde

Som omtalt i rapporten fra 2010 overvejede det stenbyggede havegærde på nordsiden af have C væggen af den store kostald (ruin nr. 9) på den sydlige del af ruinområdet. Efter aftale med brugeren flyttedes havegærdet ca. 2,5m i sydlig retning. Ud over at ruinen derved blev frilagt indebar det, at man kunne lave en lige hegnsføring på sydsiden af ruin nr. 9, se fotos på fig. 2 – 7 og fig. 17.

En moderne stendynge som lå på og langs en del af nordvæggen i det store staldkompleks i den nordøstlige del af ruinområdet, stammer fra en nedrevet mindre hølade eller staldbygning. En del af denne stendynge fjernedes, således at hegnet kunne komme til løbe i et lige forløb langs ruinen.

På den nordlige side af kirkegårdsdiget lå en større sten i vejen for et lige hegnsforløb ca. 2m uden for diget. Stenen, som ikke lå i oprindeligt leje, lå ved siden af den store væltede stenblok nær kirkegårdens nordvestlige hjørne, som omtales hos Nørlund (1930) på side 54 (øverst). Stenen blev flyttet ca. 1m, se fig. 8 og fig. 14.

For at undgå to lag hegn på hhv. den østlige og sydlige side af have A fjernedes efter aftale med havens to brugere det gamle hegn inden opsætningen af et nyt, se fig. 9.

Opsætningen af hegnet

De 133 pæle af egetræ anbragtes først i hegnstracéet hele vejen rundt. De 109 stk. af den lidt mindre type blev hamret i jorden med en rørhammer (Fig. 10), mens de kraftigere pæle blev sat i gravede huller foret med sten, som blev tilstampet. Den sidstnævnte type blev anvendt i hjørner og de steder hvor der skal opsættes låger. Ofte blev de hamret ned det sidste stykke med en forhammer (fig. 11).

Da fåreholderen der havde givet tilsagn om at stille maskinkraft til rådighed til opstramning af hegnstråd udeblev, fandt HK på en brugbar løsning ved hjælp af en træktalje udlånt af HK og Jeppe Møhl fra deres fælles bådehus i Igaliku. Taljen hæftedes på trådrullen og forankredes i den anden ende til den firhjulede motorcykel, se fig. 12- 13.

Det resterende arbejde

Det viste sig at være nødvendigt at indkøbe et par ekstra små låger, da nogle af bygdens beboere har for vane at krydse ruinområdet på vej til og fra butikken. Det blev derfor aftalt med tømrermester Jens Nørbæk, Qaqortoq, at han sætter alle låger op i maj 2012. Grønlands Nationalmuseum & Arkiv bestiller to ekstra låger og en ekstra af de kraftige pæle. Desuden indkøber museet materialer til et drikkevandsanlæg til de får som skal græsse på området. Dette vil også blive monteret i maj 2012 af fåreholder Hans Jørgen Simonsen, hvorefter får vil kunne lukkes ind på ruinområdet.

Arkæologi

Under gravning af hullerne til de lidt kraftigere pæle til hjørner og låger observeredes flere steder kulturlag af vekslende tykkelse. Dette gælder især i området omkring boligen og hallen (ruin nr. 8), den østlige del af ruinområdet lige over for kilden og det moderne vandhus (øst for ruin nr. 12 og 13), samt ved det nordvestlige hjørne af ruin nr. 14, det nordlige store staldanlæg.

I tre tilfælde fandtes oldsager af fedtsten:

x 1

I hullet til hjørnestolpe nær det sydvestlige hjørne af ”Hallen” (ruin nr. 8) fandtes et ca. 5,5 cm langt randskår af et fedtstenskar. Der var ingen tegn på bevarede organiske levn i den opgravede jord.

x 2

Et ca. 11 cm langt bundskår af et stort fedtstenskar med en bundtykkelse på ca. 3 cm. Fandtes i et ret tykt kulturlag i det nordligste af de to stolpehuller til den brede låge på den østlige side af ruinområdet. Nørlund (1930) (side 136 og fig. 51) oplyser, at Daniel Bruun i dette område, sydøst for ruin nr. 13, i 1894 udgravede et kulturlag, som indeholdt mange dyreknogler. I den opgravede jord til stolpen observeredes ingen bevarede rester af dyreknogler.

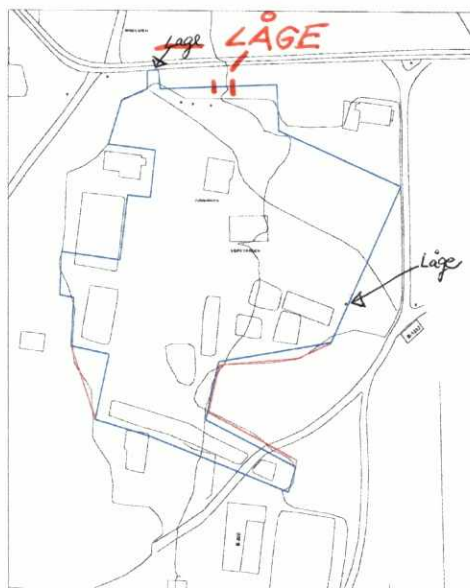
x 3

En ca. 10 cm lang væbevægt af fedtsten med en c. 0,6 cm rund gennemboring. Fandtes i et kulturlag i hjørnestolpen til hegnet ved det nordvestlige hjørne af den store nordlige stald (ruin nr. 14).

I ingen af de gravede huller observeredes rester af dyreknogler. Sådanne fandtes der en del af ved de ældre undersøgelser i 1894 og 1926 forskellige steder på ruinområdet, jf. de områder som er omkranset af en stiptet signatur på fig. 51 hos Nørlund (1930). Dette tyder på, at bevaringsforholdene for organiske levn er forringet siden da..

Litteratur

Nørlund, Poul (1930): Norse ruins at Gardar. The episcopal seat of mediaeval Greenland. I: Meddelelser om Grønland. Bind 76. 1930.

foreign

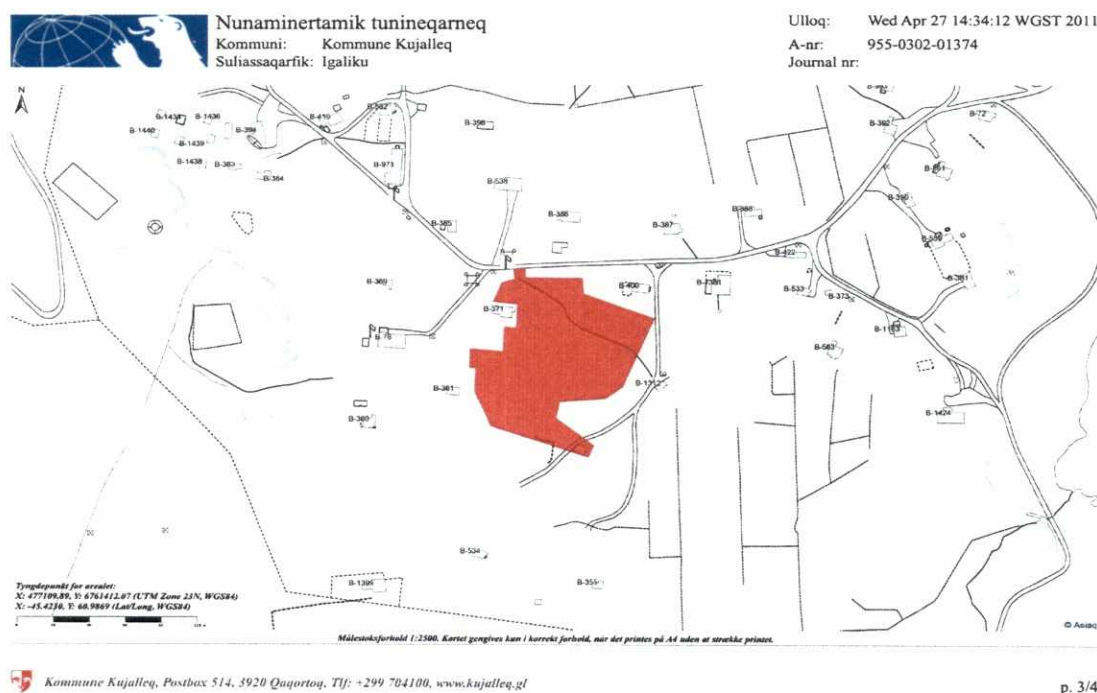

Fig. 1a og b. Forløb af hegn omkring ruinerne i Igaliku. Bemærk at lågen på nordsiden er flyttet lidt mod øst

Fig. 2. Stengærde i have C, som overlejrer den store kostalds sydvæg. Set fra ØSØ.

Fig. 3. Nedtagning af stengærde i have C. Set fra N.

Fig. 4. Opbygning af nyt stengærde i have C. Set fra øst.

Fig. 5. Opbygning af nyt stengærde i have C. Set fra ØSØ.

Fig. 6. Det nyopbyggede stengærde i have C. Set fra VNV.

Fig. 7. Nedhamrede pæle mellem have C og den store kostalds sydlige langside. Set fra øst.

Fig. 8. En sten som ligger i vejen for heget nord for kirkegårdsdiget flyttes lidt. Set fra NV.

Fig. 9. Nye pæle på to sider af have A. Set fra nord.

Fig. 10. Pæle slås i med en rørhammer. Set fra øst.

Fig. 11. En af de kraftige pæle slås ned det sidste stykke med en forhammer. Set fra SV.

Fig. 12. En trådnetrulle bindes op og forbindes til et spil der er forbundet til den firehjulede motorcykel

Fig. 13. Trådnets strammes op med et spil

Fig. 14. Række af pæle nord for kirkegårdsdiget. Set fra V

Fig. 15. Det nye hegn langs nordsiden af kirkegårdsdiget. Set fra NV

Fig. 16. Hegnet langs nordsiden af kirkegårdsdiget. Set fra Ø

Fig. 17. Hegnet der løber mellem have C og den store kostald (Ruin nr. 9). Set fra SØ

Fig. 18. Der laves et overgangssted hvor en af beboerne plejer at gå igennem ruinområdet